

10. A demokrácia születése és működése az USA-ban

Az amerikai kontinens északi részét a XVI. században a spanyolok dél felől kezdték birtokba venni, őket követték Szent Lőrinc-folyó irányából a franciák, végül az angolok két irányból, az atlanti partok mentén és a Hudson-öböl vidékétől. A spanyolok megszerezték Floridát és a Sziklás-hegység vidékét. A britek első telepeiket Virginiában alapították 1607-ben. A brit szigetekről politikai és vallási okokból puritánok érkeztek a kontinensre, akik magukkal hozták az öngazgatás igényét és gyakorlatát, a telepesek kialakították a maguk szervezeteiket. Az itt élő telepesek elismerték az angolok fennhatóságát és **1732-ben létrejött a 13 gyarmat**. Önálló törvényhozó testületeket alakítottak ki, melyeket az adózók, majd minden felnőtt férfi választott. A helyzetükkel elégedetlenek nyugatra vándorolhattak, farmokat hozhattak létre, ezért eleinte a kormánynak engedményeket kellett tennie a politikai jogok, a szabad földfoglalás és a vallásszabadság területén, hogy a lakosság ne vándoroljon el.

1763-ban a gyarmatok és Anglia között ellentét nőtt. A hétéves háború után a franciák kiszorultak a térségből, az angolok pedig hozzáálltak megszervezni a védelmet és az igazgatást. Ennek költségessége miatt növelték az adókat és a megerősödő öngazgatást vissza akarták szorítani. A cukoradóval lehetetlenné tették a rum-rabszolga-melasz kereskedelmet, szinte minden termékre vámot vetettek ki. A gyarmatok kimondták a „képviselő nélkül nincs adózás” elve alapján, hogy az alkotmány értelmében saját törvényhozói kivételével senki semmilyen adót nem vehet ki rájuk. Bojkottálták az angol árukat is, a londoni parlament azonban nem lépett vissza, még tovább növelte az adókat és vámokat. A radikális függetlenségi Bostonban a tengerbe szórták a teaszállítmányt. Eztán a gyarmatok képviselői összeültek Philadelphiában. Az Első Kontinentális Kongresszus kinyilvánította a rendelkezések törvénytelenységét, és a gyarmatok jogát önálló törvényhozásra. Létrejött a Kontinentális Szövetség. 1775-ben Boston közelében kitört a **függetlenségi háború**. A Kongresszus megbízásából **Thomas Jefferson megfogalmazta a Függetlenségi Nyilatkozatot 1776. július 4-én**. Kinyilvánította a gyarmatok függetlenségét, az emberi szabadságjogokat és a képviselői kormányzat szükségességét. A második Kontinentális Kongresszus megszavazta a hadba lépést, a sereg élére George Washingtont állította. Az amerikaiak első jelentős győzelmüket 1777-ben Saratoga-nál érték el. Az amerikaiak sikereit látva Franciaország, Spanyolország és Hollandia is beavatkozott a gyarmatok oldalán. Ezzel a háború el is dőlt: 1781-ben Yorktownnál végső győzelmet arattak az amerikaiak. 1783-ban aláírták a békét Versailles-ban, amiben Nagy-Britannia elismerte az Egyesült Államok függetlenségét. Az új állam megszerezte a Mississippig terjedő területet.

A Függetlenségi Nyilatkozatot Thomas Jefferson készítette el 1776. július 4-én. Ez tartalmazta az emberek egyenlőségét – kivéve a rabszolgaságot, mert ez továbbra is megmaradt -, az alapvető emberi jogokat, mint az élethez való jog, szabadságjog, boldogságra való törekvés joga (természeti jogok). Ahhoz hogy ezeket a jogokat betartsák az emberek kormányzatot létesítenek, aminek hatalma a választók beleegyezésén nyugszik. Belefoglalta a népfelség elvét, miszerint a népnek joga, hogyha a kormányforma alkalmatlan szerinte, akkor eltörölheti és új kormányzatot hozhat létre, de a közjónak mindenki alá kell hogy rendelje magát (Rousseau új társadalmi szerződése).

Az 1787-ben Philadelphiában tartott Alkotmányozó Gyűlés megalkotta az Egyesült Államok alkotmányát, és a Függetlenségi Nyilatkozat szellemében a jogokat. Az amerikai állam a felvilágosodás elvei alapján jött létre. A három hatalmi ág – törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalom – elkülönül egymástól, egyensúlyban vannak és kölcsönösen ellenőrzik egymást.

Törvényhozó hatalom: ezt a feladatot a Kongresszus látja el. Két testületből áll, Szenátusból és Képviselőházból. A Szenátus az egyes államok képviselőit látja el. A szenátorokat a tagállamok törvényhozása választja 6 évre. Minden tagállamból két szenátort választanak,

akiknek 30 év feletti férfinak kell lenniük. A szenátorok 1/3 része 2 évente cserélődik. A Képviselőház az állampolgárokat képviseli. A képviselőket két évre választják az állampolgárok, az államok lakosságához arányosan küldhet képviselőket. Képviselő csak 25 év feletti férfi lehet. A Kongresszus legfontosabb feladata a törvényhozás, költségvetés elfogadása és az ellenőrzés.

Végrehajtó hatalom: ezt a feladatot az Elnök végzi el, aki állam- és kormányfő egy személyben. A nép közvetve választja meg 4 évre. Az államokban elektorokat választanak meg, ők választják az elnököt. Az elnök hatalma széleskörű. Ő a fegyveres erők főparancsnoka, a kormány feje, a kormány tagjait ő nevezi ki (ezért a kormány csak neki felelős), nemzetközi szerződéseket köthet. Közjogi felelőssége van, de először csak a szenátus elé állíthatják, csak utána kerülhet bíróságra. A kölcsönös ellenőrzés itt is érvényesül, mert a Kongresszus és az elnök is megvétózhatja a döntéseket, az elnöki vétót csak 2/3-os többséggel lehet felülbírálni, de vétójoga van a Kongresszusnak is az elnök személyi kinevezéseivel szemben.

Bírói hatalom: a Legfelső Bíróság kezében van. Az alkotmány beteljesülését figyeli, ha nem teljesül be, akkor azt a határozatot megsemmisíti. Ez nagyon jól működik, soha nem függesztették fel. Sok ország akarta utánozni, de a gazdaságuk nem elég fejlett hozzá.

Kitekintés:

A központi szövetségi kormány megerősödött, a forradalmak idején az USA semleges maradt, helyette terjeszkedett, az 1800-as évek közepére elérte a Csendes-óceánt. A hatalmas terület vonzotta az európai bevándorlókat, aminek hatására gyorsan épült a vasút (bevándorlók szállítása). Bővült a belső piac, ipari városok jöttek létre. Az ipari forradalom vívmányai segítették a mezőgazdaság fejlődését is, a búzamennyiség felét exportra termelték. A termeléssel párhuzamosan nőtt a rabszolgák száma is. Az iparvállalatok érdekei voltak, hogy vámokkal védjék a belső piacot, ez viszont sértette a déliek érdekeit. A rabszolgaság intézményét a lakosság jelentős része ellenezte. Kansas felvételekor a korábban megkötött Missouri-kompromisszum nem valósult meg, polgárháború tört ki a terület hovatartozása miatt. Az északiak létrehozták a **Republikánus Pártot**, aminek célja a rabszolga-felszabadítás, védővámok bevezetése volt.